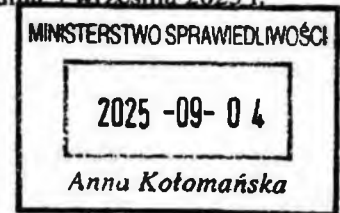

Warszawa, dnia 3 września 2025 r.

Ministerstwo Sprawiedliwości
Al. Ujazdowskie 11
00-950 Warszawa

Wniosek o wprowadzenie mechanizmów finansowej odpowiedzialności sędziów i prokuratorów za rażące uchybienia procesowe

Działając na podstawie art. 63 Konstytucji RP, wnoszę o podjęcie inicjatywy legislacyjnej i organizacyjnej w celu wprowadzenia realnych, czytelnych i proporcjonalnych mechanizmów odpowiedzialności finansowej sędziów i prokuratorów za rażące naruszenia prawa i standardów postępowań – przy pełnym poszanowaniu niezawisłości sędziowskiej i niezależności prokuratorskiej.

I. Wprowadzenie i uzasadnienie wniosku

W ostatnich latach narasta przekonanie o systemowej bezkarności w wymiarze sprawiedliwości. Liczne publicznie dostępne doniesienia o rażących błędach procesowych, dysproporcjach kar oraz wieloletnich pozbawieniach wolności kończących się uniewinnieniami nie skutkują realnymi konsekwencjami osobistymi po stronie funkcjonariuszy. Skutkiem jest erozja zaufania obywateli do sądów i prokuratury, a ciężar finansowy błędów – w postaci odszkodowań i zadośćuczynień – spada na Skarb Państwa.

II. Tło społeczne i medialne (wybrane przykłady)

- Sprawa [REDACTED] prawomocnie uniewinniony po 18 latach pozbawienia wolności; w 2021 r. zasądzono 12 000 000 zł zadośćuczynienia oraz 811 533,12 zł odszkodowania (SO w Opolu).
- Sprawa tzw. „[REDACTED]”: w 2024 r. Sąd Apelacyjny w Krakowie uniewinnił oskarżonego po wieloletnim stosowaniu izolacji procesowej.
- Sprawa [REDACTED] 27 miesięcy aresztu na podstawie zeznań świadka koronnego, następnie uniewinnienie i wieloletnia batalia o zadośćuczynienie; sąd podważył wiarygodność świadka.

III. Ramy prawne – stan obecny i luki egzekucyjne

1) Odpowiedzialność odszkodowawcza Skarbu Państwa (art. 417 k.c. i nast.; art. 417¹ § 2 k.c.): poszkodowany pozywa państwo, nie funkcjonariusza. Warunek prejudykatu (skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia) jest trudny do spełnienia, co drastycznie obniża realną dostępność roszczeń.

2) Ustawa z 20.01.2011 r. o odpowiedzialności majątkowej funkcjonariuszy publicznych: przewiduje regres wobec funkcjonariusza po wypłacie świadczenia obywatelowi, ale kumulatywne przesłanki (rażące naruszenie, wina, formalne stwierdzenie bezprawności) czynią to narzędzie w praktyce marginalnym.

3) Odpowiedzialność dyscyplinarna (p.u.s.p.; Prawo o prokuraturze): w praktyce dominuje najłagodniejsza sankcja (upomnienie/nagana), natomiast środki najsurowsze (złożenie z urzędu) orzekane są sporadycznie; ograniczona jawność podważa zaufanie.

IV. „Żelazne dane” ilustrujące skalę problemu

- Kwoty dla ofiar pomyłek sądowych: w 2021 r. ██████████ uzyskał łącznie ok. 12,8 mln zł (zadośćuczynienie + odszkodowanie).
- Obciążenie budżetu państwa: w latach ubiegłych roczne wypłaty za niesłuszne skazania, areszty i zatrzymania sięgały / przekroczyły 20 mln zł; sumarycznie (od 2009 r. do 2017 r.) ok. 140 mln zł.
- Regres wobec funkcjonariuszy: marginalna liczba powództw regresowych i kwoty symboliczne – systemowo brak odzyskiwania środków od sprawców uchybień.
- Skuteczność skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia: od lat bardzo niska (środek faktycznie wyjątkowy, o ograniczonej dostępności).

V. Standardy europejskie – równowaga między niezawisłością a rozliczalnością

Europejska Karta Statutu Sędziów i opinie CCJE dopuszczają model: poszkodowany dochodzi roszczeń od państwa, a państwo – w przypadkach umyślności lub rażącego niedbalstwa – może kierować regres wobec sędziego/prokuratora, po uprzedniej zgodzie niezależnego organu. Przykład Włoch (2015 r.): utrzymano zasadę odpowiedzialności pośredniej, ale uproszczono dochodzenie i ograniczono potencjalną odpowiedzialność sędziego do części wynagrodzenia rocznego.

VI. Proponowane kierunki zmian

- 1) Obowiązkowy przegląd regresowy każdej wypłaty (domniemanie działania; odstąpienie tylko w uzasadnionych wypadkach; coroczny raport publiczny).
- 2) Niezależna komisja kwalifikacyjna ds. regresów (udział sędziów, Prokuratury, RPO/NIK oraz reprezentantów społeczeństwa; decyzje większością kwalifikowaną).
- 3) Doprecyzowanie „rażącego naruszenia” i progu winy; możliwość wyższej odpowiedzialności w razie umyślności; kwalifikacja przewlekłości i skrajnej niekompetencji jako podstaw do regresu.
- 4) Wzmocnienie dyscyplinarek: zasada jawności, udział ławnika społecznego, szybsza ścieżka uchylania immunitetu w sprawach oczywistych przestępstw pozasłużbowych.
- 5) Pilotaż 3-letni z ewaluacją (NIK/Senat) i ewentualną korektą rozwiązań.

VII. Wniosek końcowy

Wnoszę o przygotowanie projektu nowelizacji: kodeksu cywilnego (efektywność dochodzenia roszczeń), kodeksu postępowania karnego (realność regresu), ustawy z 20.01.2011 r. (doprecyzowanie przesłanek i trybu regresu), Prawa o ustroju sądów powszechnych oraz Prawa o prokuraturze (jawność, udział ławników, standardy odpowiedzialności). Równolegle proszę o uruchomienie pilotażu i zapewnienie cyklicznej sprawozdawczości publicznej.

Z wyrazami szacunku,

ANEKS A – Uzasadnienie rozszerzone (materiał analityczny)

A1. Przegląd doniesień publicznych (przykłady)

██████████ – po 18 latach pozbawienia wolności sąd zasądził 12 mln zł zadośćuczynienia oraz 811 533,12 zł odszkodowania; sprawa stała się symbolem potrzeby realnej odpowiedzialności za błędy.

- Sprawa ██████████ – Sąd Apelacyjny w Krakowie w 2024 r. uniewinnił oskarżonego ██████████ po długotrwałym arescie; sprawa ilustruje ryzyko długiej izolacji przy braku pewności co do winy.

- ██████████ – 27 miesięcy aresztu na podstawie zeznań świadka koronnego; uniewinnienie i podważenie wiarygodności jedyne go dowodu; wieloletnia batalia o naprawienie szkody.

A2. Analiza normatywna

- Art. 417 k.c. i art. 417¹ § 2 k.c.: odpowiedzialność Skarbu Państwa za szkody wyrządzone przy wykonywaniu władzy publicznej; w przypadku orzeczeń – wymóg prejudykatu (skarga do SN).
- Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia: środek wyjątkowy; orzeczenie SN ma charakter prejudykatu umożliwiającego dochodzenie odszkodowania od państwa.
- Ustawa z 20.01.2011 r.: regres wobec funkcjonariusza po wypłacie świadczenia; przesłanki: rażące naruszenie prawa, wina, formalne stwierdzenie bezprawności – co w praktyce istotnie ogranicza zastosowanie.
- Odpowiedzialność dyscyplinarna (p.u.s.p., Prawo o prokuraturze): katalog kar obejmuje również złożenie z urzędu; jednak w praktyce dominują kary najłagodniejsze, co obniża walor prewencyjny.

A3. Dane i wskaźniki (przykładowe, uogólnione)

- Obciążenie budżetu – w poszczególnych latach: wypłaty z tytułu niesłusznych skazań/aresztów i zatrzymań często przekraczają 20 mln zł rocznie; łącznie (2009–2017) ok. 140 mln zł.
- Regres – w badanych okresach skrajnie niska liczba spraw regresowych wobec sędziów i prokuratorów; gdy już dochodzi do zasądzeń, kwoty są symboliczne.
- Skuteczność skargi do SN – od lat niska; środek pełni rolę wyjątkową, co przyczynia się do ograniczonej realnej kompensacji dla poszkodowanych i braku bodźców prewencyjnych po stronie funkcjonariuszy.

A4. Standardy europejskie i praktyki porównawcze

- Europejska Karta Statutu Sędziów i opinie CCJE: model pośredni (państwo płaci, regres możliwy przy umyślności/rażącym niedbalstwie za zgodą niezależnego organu).
- Włochy (2015): reforma ułatwiająca dochodzenie roszczeń wobec państwa i przewidująca limitowaną odpowiedzialność finansową sędziego (część wynagrodzenia rocznego).

A5. Rekomendacje legislacyjne i organizacyjne

- Obowiązkowy przegląd regresowy; niezależna komisja kwalifikacyjna; doprecyzowanie definicji „rażącego naruszenia”; jawność dyscyplinarek i udział ławników; pilotaż z ewaluacją.

A6. Konkluzje

Wprowadzenie realnych mechanizmów finansowej odpowiedzialności – przy utrzymaniu gwarancji niezależności – jest konieczne, by ograniczyć koszty błędów, wzmocnić prewencję i odbudować zaufanie obywateli do państwa prawa.

ZAŁĄCZNIK: Bibliografia

- TVN24: informacje dot. sprawy [REDAKTED] (wyrok z 8.02.2021 r., SO w Opolu, kwoty zadośćuczynienia i odszkodowania).
- Gazeta Prawna: „Nietykalni? Skarb Państwa traci miliony, ale sędziowie i prokuratorzy nie płacą” (28.08.2018) – sumy wypłat 2009–2017, problem regresu.
- Infor (analiza 2024): dane o kosztach odszkodowań i zadośćuczynień z lat 2000–2023 – dziesiątki milionów zł rocznie.
- Sąd Apelacyjny w Krakowie (media: TVN24/PAP/RMF) – uniewinnienie [REDAKTED] w 2024 r.
- TVN24 (2012–2016): materiały ws. [REDAKTED] – areszt 27 miesięcy, uniewinnienie, batalia o odszkodowanie.
- Europejska Karta Statutu Sędziów (1998) – standard regresu wobec sędziego tylko w razie umyślności/rażącego niedbalstwa i za zgodą niezależnego organu.
- CCJE, Opinia nr 3 (2002) – odpowiedzialność cywilna sędziów (model pośredni).
- Włochy: ustawa z 27.02.2015 r. nr 18 – reforma odpowiedzialności cywilnej magistratów; limit odpowiedzialności do części wynagrodzenia rocznego.

DECYZJA DO PODJĘCIA:

Czy uruchomić prace legislacyjne i pilotaż zgodnie z powyższymi punktami oraz komunikację publiczną o przywracaniu rozliczalności przy poszanowaniu niezawisłości?

Kontakt do wnioskodawcy:

